

'RAVELSTEIN', LA NOVA NOVEL·LA DEL PREMI NOBEL AMERICÀ SAUL BELLOW

La mirada talmúdica de Saul Bellow

ALFRED MONDRIA

Saul Bellow, *Ravelstein*.
Traducció de Mercè Costa
Clos. Edicions 62.
Barcelona, 2000.

Sóc un presoner de la percepció, un testimoni obligatori". Amb aquest plany en aparença fatidic s'autodefinia l'efervescent i inabastable personatge de *Herzog*. En el món novel·lístic de Saul Bellow hi ha el mateix impuls totalitzador, una espècie de tirania il·limitada on cap aspecte ni qüestió vital es deixa en l'aire. Des del rerefons de Chicago, "aquest centre de menyspreu dels Estats Units", el llac Michigan és com una immensa taula de joc on el novel·lista estableix una estratègia global, que comprèn el debat d'idees-filosòfiques, culturals i polítiques-, consideracions morals i esperpèntiques situacions quotidianes. Un allunyar-se i acostar-se sense descans a les formes de vida americanes, i un desdoblament irònic i desacomplexat de l'autor a través de tota una galeria de personatges turmentats per una espiral d'interrogants. En la base de l'escriptor jueu Saul Bellow hi ha una mirada talmúdica de la realitat -sobretot americana-, permanent i inesgotable, on qualsevol cosa, per banal o transcendent que siga, ha de sotmetre's a la constant reinterpretació de la seua escriptura.

A través de *Herzog*, de la seua caiguda indeturable, assistim a l'enfrontament de l'intel·lectual amb les impertinències i derrotes de la vida diària i als efectes perniciosos de l'aïllament de l'escriptor i la, enganysament idil·lica, vida en el camp; el geiser de cartes que hi escriu ens fa arribar a l'evidència de la impossibilitat d'una síntesi teòrica que done resposta a les necessitats modernes. En *El llegat de Humboldt* ens exposava com l'intel·lectual oscil·la entre la il·lusió de transcendència en la societat i el paper més ajustat de bufó, de personatge grotesc i estrambòtic que el públic americà li ha acabat assignant. Tot aquest complex debat és plantejat, però, sense abandonar en cap moment el to de comicitat, provocació i autoironia d'un Saul Bellow que utilitza els protagonistes de les seues novel·les per cedir la veu i explicitar unes obsessions que el persegueixen en cadascuna de les creacions literàries.

PLANTEJAMENT DIFERENT

En canvi a *Ravelstein*, la seua última i sorprenent aparició com a narrador a l'edat de 85 anys, malgrat que es mantenen algunes de les inquietuds constants de la seua obra -la presència ineludible de la mort, el paper de l'intel·lectual, la separació desassossegant d'una do-

Saul Bellow fa broma amb un altre premi Nobel, l'economista Milton Friedman

na, la imatge ridícula de l'artista allunyat del món civilitzat-, s'observa un plantejament ben diferent. Més que una de les seues narracions multidimensionals, *Ravelstein* es concentra en el (futur) retrat que el seu amic i pensador, Allan Bloom, malalt de sida i a les portes de la mort, encarregà a Saul Bellow -Chick en aquesta obra.

Allan Bloom fou un punt de referència del pensament americà neoconservador, que arribà al seu zenit en l'era Reagan, enfrontat als campus universitaris dominats per l'esquerra i als moviments contestataris i alternatius -el multiculturalisme, per entendre'ns- que es féu milionari gràcies a un *best seller* que recopilava les seues idees. "És l'imperatiu del Dow Jones cultural", i que li permeté dur una vida luxosa i exhibicionista, de regals espectaculars, corbates i americanes de preus impossibles, cases farcides de curiositats i capricis. El traç d'aquest singular personatge, capaç d'hostatjar-se en l'hotel més car de París i de beure directament de l'ampolla d'una coca-cola en un dinar oficial, és la base d'aquest últim llibre de Bellow. Tanmateix, les idees de Bloom reencarnat en Ravelstein no apareixen més que insinuades, i de forma molt tènue. I això no ens permet conèixer l'opinió del mateix Bellow, i si preguntat-nos si tan sols li interessava la figura humana i no la ideològica. Aquesta lectura ha provocat que en certs cercles s'haja interpretat la revelació de l'homosexualitat de Bloom com una venjança pòstuma dirigida a un dels gurus conservadors de la cultura americana.

Ara bé, entre les virtuts d'aquesta obra cal destacar l'atractiu amb què Bellow perfila el paper de *rabí* polític i cultural de Ravelstein -"som gent de professors, nosaltres [els jueus]", diu Chick- ideòleg a l'ombra de tota una elit d'estadistes, universitaris, líders d'opinió..., que admiraven i agraiïen la formació que n'havien rebut com a alumnes, i que li professaven una fidelitat explícita mantenint-lo informat des de qualsevol part del món sobre les importants decisions que estaven a punt de prendre's: bé una novetat econòmica des de Tòquio o bé l'última hora de la Guerra del Golf. Però en la seua particular tribu, Ravelstein exigia que li revelaren les xafareries més íntimes, especialment sexuals, ja que li agradava planificar la vida, sense esclètxes, dels seus fills, des de les qüestions professionals a les sentimentals.

Amb aquesta actitud paternal tenen lloc els consells tendres i la comprensió de Ravelstein després de la dolorosa separació de l'anterior dona de Chick, Vela, i que ens recorda en altres de les seues novel·les el contrapunt del divorci per remarcar les febleses dels *alter ego* de Bellow. És la batalla judicial de Charlie Citrine, el protagonista de *Humboldt*, amb la implacable Denise, o el colp sec i humiliant de Madeleine al fràgil i neuròtic Herzog. Per evitar caure en el pou del pessimisme i l'autocompassió, la visió contundent de Ravelstein és que "un assassinat mental al dia t'evita de passar per cal psiquiatre".

LA FUNCIO DE L'ESPÈCIE

Però el fet d'enfrontar-se amb la mort de Ravelstein, i amb la possibilitat de la seua pròpia després d'un viatge al Carib i una infecció que quasi li costa

la vida, fa assumir a Bellow un dels missatges del seu amic capaç de proporcionar sentit a la vida: "L'amor és la funció més alta de la nostra espècie, la seua vocació", tal com revelava un trencadís Ravelstein que sempre tenia *El banquet* de Plató i el mite d'Eros com a nucli generador a través del qual construir el seu sistema de pensament.

És, a partir d'ací, que s'estableix una connexió amb la resta de l'obra de Saul Bellow, i on tot té cabuda, des de les més altes reflexions filosòfiques o la referència assídua de Tàcit per explicar-nos fets actuals, fins als aspectes més terrenals de la societat americana, com la presentació del protagonista en un hotel a París on també hi ha Michael Jackson, o les reunions casa de Ravelstein amb el cercle d'intims per veure en acció a Michel Jordan i els Chicago Bulls. De fet, tant en aquest llibre com en els anteriors sembla com si hi haguera una lluita permanent per elevar-se a través del debat intel·lectual per tornar de seguida a les pulsions i als maldecaps que inunden la classe mitjana americana: "El repte de la llibertat moderna, o de la combinació d'aïllament i llibertat amb què t'enfrontes, és formar-te. El perill és que pots sortir del procés com una criatura no del tot humana".

Rosamund, la companya jove i atractiva de Chick i també deixeble del grup, és qui li encomana en les pàgines finals la força i la necessitat de viure, i d'emprendre la biografia de Ravelstein. És el deute inexcusable amb els morts, tal com també s'entesta a demostrar el protagonista d'*El llegat de Humboldt*, però en aquest cas despullat de la burla connotat dels seus antiheroics personatges -"uns pallassos d'elevats pensaments"- . La tortuga sàvia de Bellow, en definició de Martin Amis, ha volgut amb aquesta darrera obra, lúcida, estimulante i fatigada alhora, tancar l'immens mecanisme d'observació de la realitat que havia abans de retirar-se definitivament dins la closca.

La intel·ligència trencada

DAVID CASTILLO

► No és la primera vegada que Saul Bellow glossa la figura d'un dels seus contemporanis. Si a *Ravelstein* el narrador utilitza la figura del malaguanyat Allan Bloom, amic íntim de Bellow, caldria buscar un precedent més notable en obres com ara *La connexió Bellarosa* i, sobretot, *El llegat de Humboldt* -premi Pulitzer 1975, un any abans del premi Nobel, i també publicada per Edicions 62.

Després de presentar *L'autèntica*, una deliciosa *nouvelle*

de poc més de cinquanta pàgines, amb el seu habitual sentit de l'humor, Bellow confessava que a la seva edat no volia arriscar-se a deixar una novel·la a la meitat. La broma s'ha trencat amb *Ravelstein*, una novel·la de més de tres-cents pàgines, molt treballada en el detall, que, amb distància, es pot comparar a *El llegat de Humboldt*, que molts lectors de Bellow considerem

la seva millor novel·la. Si el retrat de Bloom a *Ravelstein* ens apareix ple de bonhomia i ens mostra un brillant professor universitari que acaba esdevenint popular i milionari gràcies a un *best seller*, el retrat que feia a *El llegat de Humboldt* del poeta i narrador Delmore Schwartz era d'una bellesa enlluernadora. Bellow va considerar Schwartz el seu mestre i no es va cansar d'intentar ajudar-lo mentre el virtuós poeta es destruïa víctima

► ► ►